

Janovics Mária

HOGYAN OLVASSUK MA HERCEG JÁNOS MŰVEIT?

How do we read the works of János Herceg at present?

Szülővárosában, Zomborban a Berta Ferenc Zsebszínház rendezte, s a Magyar Polgári Kaszinóban tartott tanácskozáson emlékeztek meg Herceg János születésének századik évfordulójáról. A tanácskozás legfőbb célja az életmű jelenségeinek, értékeinek és kérdéseinek XXI. századi újra- és továbbgondolása volt.

A délelőtti ülészakot Mérey Katalin *Alkalmi írás arról, ami volt s van* című esszéje nyitotta, melyet Ispánovits Csapó Julianna *A periféria és centrum módosulásai Herceg János esszéiben, jegyzeteiben* című dolgozata követett. A falu és a város jegyeit, szellemi arculatát, ezek megjelenési formáit kutatta Herceg jelölt műveiben, amelyekben a falu egyfajta remény, csoda, mítosz helye. A polgári, az értelmiségi és a paraszti létforma attribútumait a helyi színek elméletének fényében értelmezte. David Kecman Dako az *Eho davnog razgovora* című munkájában egy régi beszélgetésről szólt. Herceget mint nyelvek és kultúrák közötti „hidépítőt” mutatta be. Miro Vuksanović a Herceg és Milan Konjović festőművész által egyaránt megjelenített és ábrázolt Kekez Tuna alakjáról értekezett. Előadását a hercegi életműnek a szerb irodalomban és köztudatban betöltött szerepét elemző dolgozat, Radivoj Stokanov munkája követte.

A következő ülészakot a *Kis csendek víziói* című tanulmányával Hózsa Éva nyitotta meg. A csend pszichológiai vetületét vizsgálta, mely a szerző által analizált műnek fontos eleme. Munkájának egyik fő értelmezési pontja a látomásosság volt, valamint az ehhez kapcsolódó traumatikus elméletek. A másik értelmezési szempontot az „időbeli hurok” képezi, mely a csend, a látomásosság és a trauma motívumai révén nyer értelmet Herceg János opusában. Káich Katalin *A Bohóc dramatizációi* című beszámolója kapcsán az *Ég és Föld* című regényének színre alkalmazásáról beszélt. Az Újvidéki Színház dramatizálta, és színpadi műként előadta, az Újvidéki Rádió pedig hangjátékot készített belőle. Silling István *Herceg János képzőművészeti esszéiről* című előadásában elmondta, miképp szólt Húsvéth Lajosról, milyennek mutatta be műveiben Herceg a zombori festőket: Juhász Árpádot, Csávosi Sándort és másokat. A *Leányvár, Szlavónia, Baranya. Terepjárás Herceg Jánossal* című dolgozat szerzője, Vasagyi Mária esszéisztikus hangvételű írással emlékezett az írónak a faluhoz és a népiességhez való viszonyulásáról.

A harmadik ülészak első felszólalója, Csányi Erzsébet *Expresszionista ecsetkezelés Herceg Jánosnál* címmel tartotta meg előadását. Herceg János az

avantgárd formabontás jegyében látott munkához, kiiktatva a realisztikus eszközkészletet. Témái fragmentált létet, széthullott világot mutatnak be, melyben az Én keresi önmagát. Kialakul egy bizonyos nonfiguratív láttatás, a túlzás expresszionista vonása. Az előadásban elhangzott, hogyan érvényesül a modernista groteszk, valamint a hétköznapiságból kiszakított Én beszédmódja. Beke Ottó két szöveget vizsgált az *Egy értelmezés heveny lefolyása. Herceg Jánosról* című munkájában. A beszámoló egyik fő értelmezési pontja a Herceg–Senteleky-helyi színek párhuzama, illetve gondolatsora. A szerző által vizsgált két szöveg közül az egyik, a *Zúgó jegenyék* szimbolizmusba hajlik, és a metaforikus beszéd jellemző rá. Míg a másik, az *Aranyady* realista stílusú. Elhangzott, hogyan működik az emlékezet a két szöveg interakciójában, intertextuális játékában. Az emlékezet nyomvonalán haladva a szerző eljutott az emlékezet allegóriájának vizsgálatáig. Samu János Vilmos *Hogyan nem olvassuk Herceget a 21. században?* című előadásában beszélt Herceg aktivizmusáról, valamint a Herceg-művek és a regionalitás párhuzamáról. A *Hogyan lásson engem az utókor?* szerzője, Wilhelm József azt vizsgálta, hogy a Herceg-művekben, a jellemábrázolásban hogyan tükröződik a bácskaiság attitűdje. Fekete J. József *A bácskai szellemi élet vicinálisa* című előadásban a táj által meghatározott emberi karakter jelenését vizsgálta a hercegi opusban.

A negyedik ülészakot *A Módosulások várostörténeti/magánmitológiai aspektusai* című előadásával Bence Erika nyitotta meg. A magántörténet és várostörténet összefüggése, valamint a kivonulás lehetőségét is jelentő történetmondás (anekdotázás) a *Módosulások* legfontosabb műfajkonstruáló eleme. Az élet manifesztálódó anekdotaként jelenik meg, melynek a család a központi tere. A szerző aláhúzta, miben tér el az általa vizsgált mű a mikszáthi áltörténelmi regény anekdotikus beszédmódjától, hogyan folklorizálódott a Herceg-jelenség. Bordás Győző a *Herceg-levelek könyvügyben* című beszédében levelekről és könyvekről (kiadásokról) kapcsolatáról beszélt az életművel összefüggésben. Borbély János a *Hercegi örökség az Újvidéki Rádióban* című munkájában az irodalmi szerkesztő Herceg Jánost mutatta be. Irodalmi műsorokról és ezek sorsáról vetett fel kérdéseket. A *Herceg János szellemi öröksége* című esszéjében F. Cirkl Zsuzsa a Herceg-művek hatalmas szellemi örökségéről és olvasottságáról szólt. Ezt követte Kontra Ferenc munkája *Herceg János utolsó verse* címmel. Egy személyes élményből indult ki, majd felvázolta Herceg nézetét, aki tagadta a periféria és a centrum kettősségét a magyar irodalom alakulásában.

A tanácskozás előadásai különböző perspektívákból szóltak Herceg Jánosról, az életmű egészéről, egyes műveiről. A konferencia résztvevői rámutattak az újraolvasás jegyében történő elemzések fontosságára. A változatos előadások alátámasztották, hogy a Herceg-opus a mai befogadót is képes megszólítani.